

1845 Maktbruk

I Stjørdalens krønike, bind 1 - side 140, har undertegnede skrevet litt om Gørrisen på Værnes. Han fikk kanskje en mer rosende omtale enn han fortjente. Dette muligens fordi han inviterte folk til å bygsle til seg jordlapper på Værnesmoen. Den siste flensburgeren på Værnes ble også kjent for å ha gitt en del mennesker arbeid, underforstått: skapte arbeidsplasser på Halsen. Men den godeste Gørrisen hadde trolig også en annen side, ”maktmenneske”. Nå skal en være forsiktig med å dømme slikt, men skal en tro John Olsen Setnan gjennom Ivar N.Værnesbranden - og det skal vi - fordi dette var to av de mest opplyste og redelige mennesker som har levd i dalføret, - så var nok Gørrisen også et lite ”maktmenneske”.

Gørrisen var i 1845 eier av hele Setnan i Lånke. Da han kjøpte Setnan-gårdene av Jenssen & Gram var det tre leilendinger på plassene. Det var Tøllev, Jens og Peder. Det hevdes at Gørrisen brukte makt og ikke rett for å ”tvinge” disse bort. Det ble bestemt retts sak, men før den kom opp var både Tøllev og Jens døde. Den siste, Peder - ble tilkjent ”føderåd” mot Gørrisens vilje.

Den mest kjente forvisningen er trolig det som skjedde midt på 1800-tallet i Rådalen i Hegra. Se bind 2, side 136. Men det som skjedde i Svuluskardet, omtrent på samme tid, - stod ikke noe tilbake i så måte. Det ble i 1861 nedsatt en kommisjon som skulle se på ”forholdene” (bosettingen) i allmenningene. Denne kommisjonen fant straks en rekke plasser ”langt inni skogen”. Noen hadde bygsel, andre hadde kun slått seg ned i villmarka uten å spørre. Uansett synes det som kommisjonens formål var å få alle vekk. Hadde en familie fått bygsel, ble ny grenseoppgang gjennomgått. Ordet ”tilleggsjord” fantes ikke på den tiden. En kan omtrent føle at hensynet til skogen var mer viktig enn menneskeskjebnene. Kunne ”en stakkar” vise frem sin bygsel-seddel, måtte kommisjonen likevel uttrykkelig slå fast i skriftlige notater at bruket skulle fraflyttes øyeblikkelig i tilfelle dødsfall. Dette for å sikre at ikke barn/arvinger fortsatte å bo der. Var det snakk om åremål, ble det ikke lenger snakk om forlengelse. Når årene var ute, skulle brukeren uten videre flytte fra det hele - uten snakk om noe vederlag.

Det er klart at alt synes ”lovlig”, i den forstand at myndighetene hadde laget retningslinjer og vedtekter, sågar prøvd de for datidens domstoler. Men det som sitter igjen som inntrykk, er trolig ikke det juridiske, men det menneskelige i relasjon til metoder og tidsfaktorer. Det synes som ”overgangsordninger” ikke kom på tale, og folk fikk omtrent kun ta med seg det de stod og gikk i. Alt skjedde så fryktelig fort. Med litt tid, hensyn og omtanke kunne nok mange tragiske familieskjebner blitt spart. Tiden var en annen, følelsene likeså. *Makta* hadde de, men kanskje ikke *retten*.